

М. Б. Чижевська, к. е. н., доцент
Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет
економіки і торгівлі»
м. Полтава

ОСОБЛИВОСТІ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ВАЛЮТНОГО НАГЛЯДУ В УКРАЇНІ

Валютне регулювання посідає важливе місце в системі економічних відносин країни, будучи частиною валютної політики, спрямованої на впорядкування проведення операцій із валютними цінностями. Однією з системних складових валютного регулювання в Україні є валютний контроль, що, залежно від виконання поставлених завдань, може стимулювати чи стримувати економічний розвиток держави. Вітчизняними науковцями та практиками постійно обговорювалося питання щодо лібералізації валютного законодавства. Зокрема, особлива увага приділяється адаптації вітчизняного валютного законодавства до вимог і стандартів ЄС.

Влітку Національний банк України оприлюднив на розгляд громадськості законопроект «Про валюту». Експерти одразу ж охрестили його «революцією, відкладеною в часі». Які зміни передбачає новий законопроект, що не так з поточним валютним регулюванням та коли українцям чекати на реальні зміни?

Наразі закону, який би регулював валютну політику в Україні, по факту, не існує. Все регулювання відбувається на підставі Декрету Кабінету Міністрів «Про систему валютного регулювання і валютного контролю», що було прийнято у 1993 році та Закону України «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті» (1994 року).

На час прийняття Декрет теж був доволі революційним документом, але за 24 роки він застарів, а на базі Декрету Національний банк України запровадив громіздку систему підзаконних актів (108), які, за свідченням експертів, стримують розвиток економіки, і це при тому, що валютне регулювання в Україні було найсуворішим в Європі [1].

Окрім того, декрет не відповідає тим вимогам, які накладає на Україну Угода про асоціацію з ЄС.

Головним гаслом нових змін законопроекту є те, що майже будь-які валютні операції між резидентами і між резидентами та нерезидентами в іноземній та національній валюті зможуть здійснюватися без обмежень, тобто «дозволено все, що прямо не заборонено».

Новий законопроект декларує свободу проведення валютних операцій, гнучке ціноутворення валют і пріоритет ринкових інструментів при здійсненні валютного регулювання. Законопроект передбачає спрощення та відміну багатьох процедур валютного контролю, відміну ліцензування валютних операцій. Залишаються лише два види ліцензій: звичайна банківська ліцензія та валютна ліцензія для небанківських фінансових установ. Державні органи позбавляються можливості зупиняти діяльність підприємств у разі порушення строків розрахунків за експортними та імпортними операціями.

Національна валюта залишиться єдиним засобом платежу, але буде дозволено широкий спектр операцій з валютою, які раніше українцям були недоступними. Така модель валютного регулювання відповідає міжнародній практиці – директиві ЄС 88/361/ЄЕС про вільний рух капіталу – та Угоді про асоціацію між Україною та ЄС.

Попри оголошену лібералізацію, Національний банк України залишив за собою право встановлювати тимчасові обмеження у ручному режимі при виникненні кризових ситуацій «до 6 місяців» [3]. Наявність ознак, що є підставою для запровадження заходів захисту, підтверджує Рада з фінансової стабільності, повноваження якої визначаються указом Президента України. При цьому в проекті не прописані формальні ознаки кризових ситуацій. Тож можна припустити, що на практиці обмеження можуть тривати значно довше, аніж півроку.

Разом з тим, на думку експертів, є певні «підводні камені» цього законопроекту. Повна лібералізація валютного регулювання прив'язується до прийняття Верховною Радою пакету законів з протидії ухиланню від податків – так званий пакет анти-BEPS (base erosion and profit shifting). Цей пакет у свою чергу, має зробити революцію вже у податковому законодавстві, адже ним запроваджується обмін інфор-

мацією з офшорами та оподаткування операцій із такими юрисдикціями і, таким чином, усувається мотивація компаній бігти в офшорні юрисдикції щоб уникнути сплати податків. Складність полягає в тому, що для прийняття пакету анти-BEPS потрібно також прийняття закону про амністію капіталів, і цей момент надзвичайно чутливий в політичному плані. За приблизними оцінками фахівців держава втрачає понад 54 млрд грн податків через те, що компанії ведуть бізнес з допомогою офшорних «прокладок» та накопичують прибутки за межами країни. За такою схемою у нас продається до 75 % всього експорту. Україна зможе обмінюватися інформацією з офшорами та оподатковувати операції з такими юрисдикціями. Ситуація з пакетом складна, бо для його ухвалення потрібен закон про амністію капіталів, а це політично чутливий момент [2].

Також, ряд експертів радить НБУ звернути увагу й на ринок криптовалют [1], які останнім часом набрали величезних обертів в Україні та світі, а в законопроекті про них не згадано жодним словом.

Закон, за свідченням фахівців [1, 2], був би величезним кроком уперед для економіки України, засобом її реальної інтеграції у глобальні ринки та міжнародні ланцюжки вартості, надзвичайною допомогою експортерам та поштовхом до розвитку українського фінансового ринку і недержавного пенсійного забезпечення. Але в ньому залишився ряд моментів, які вимагають уваги та поправок з боку бізнесових, фінансових та банківських асоціацій.

Список використаних інформаційних джерел

1. В Україні хочуть перестати регулювати валютні операції. Що це означає. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://espresso.tv/article/2017/08/16/valyuta_po_novomu_minuayemo_janos_na_tesla. – Назва з екрана.
2. Репко М. Новий закон про валюту від НБУ: до чого готуватися Україні [Електронний ресурс] / М. Репко. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/publications/2017/08/17/628105/> – Назва з екрана.
3. Пропозиції Національного банку України до обговорення [Електронний ресурс] : Закон України «Про валюту». – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=53357806>. – Назва з екрана.